

Broedvogels Oude Kerkhof in 2017

Voor de tweede maal is er een complete broedvogelkartering op het Oude Kerkhof uitgevoerd. De eerste maal was in 2015 (zie 't Uitpluizertje 2015-3, pag. 30-35), daarvoor was het een allegaartje van losse waarnemingen. Hiermee had ik wel een idee welke soorten er zouden moeten broeden, maar niet in welke aantallen.

In 2015 werd dit duidelijk, er zijn toen maar liefst 104 territoria gekarteerd (zie ook update in 't Uitpluizertje 2017-1, pag. 27-31), verdeeld over 29 soorten. Dit lijkt misschien niet zo veel, maar het gebiedje is slechts 3,2 hectare groot, dus de broedvogeldichtheid is enorm, omgerekend maar liefst 325 terr./10 ha!

Maar waarom al na 2 jaar opnieuw een kartering? De reden hiervoor is niet alleen omdat inventariseren leuk is om te doen, maar ik was o.a. benieuwd naar het effect van de “kaalslag” in het gebied. Afgelopen winter zijn namelijk redelijk wat oude bomen gekapt en in 2016 zijn veel (braam)struiken verwijderd, dit zou normaal gesproken effect moeten hebben op de broedvogelpopulatie. Daarnaast was ik benieuwd wat het effect van het toegenomen aantal (soorten) nestkasten is op de holenbroeders. In 2015 hingen er totaal 26 nestkasten, in 2016 is dit opgeschaald naar 35 en dit voorjaar hingen er maar liefst 40 kasten. Helaas vindt er af en toe vandalisme in het gebied plaats (vooral in de winter en het vroege voorjaar, wanneer de bomen kaal zijn), waardoor een aantal nestkasten zijn verdwenen of vernield. In de meeste gevallen werden deze kasten vervangen door gelijksoortige kasten. Hieronder een opsomming van het nestkastenbestand van 2015 t/m 2017.

situatie 2015	aantal	situatie 2016	aantal	situatie 2017	aantal	opmerking
kast 30 mm	7	kast 30 mm	6	kast 30 mm	6	met stokje weggehaald voor Torenvalk voor Roodborst voor Merel, Gr. Vliegenvanger en Roodborst voor Gekr. Roodstaart voor Eekhoorn voor diverse kleine soorten nieuw
kast 31 mm	5	kast 31 mm	5	kast 31 mm	5	
kast 32 mm	10	kast 32 mm	10	kast 32 mm	9	
kast 50-60 mm	2	kast 50-60 mm	5	kast 50-60 mm	6	
kast half open	1	kast half open	0	kast half open	0	
grote kast	1	grote kast	1	grote kast	1	
		kast kwart open	1	kast kwart open	1	
		kast half open	2	kast half open	1	
		kast ovaal gat	2	kast ovaal gat	2	
		Spreeuwenkast	2	Spreeuwenkast	2	
		grote kast	1	grote kast	1	
				berkenkast	3	
				kast 31 mm	3	
totaal:	26		35		40	

Vandalisme bleef niet beperkt tot alleen de nestkasten, ook het hek moest eraan geloven.

Op sommige plekken was het dit voorjaar een grote bende: allerlei rommel, waarschijnlijk gebruikt om een hut te maken, maar ook vertrapte bomen en struiken. In dit deel van het Oude Kerkhof werden ook amper broedvogels aangetroffen!

Tijdens de broedvogelrondes kom je af en toe hele vreemde bezoekers tegen. Deze zat er blijkbaar al een tijdje

Broedvogelkartering

De inventarisatie is volgens de Sovon-criteria uitgevoerd, verdeeld over 8 ochtendbezoeken (2x maart, 2x april, 2x mei en 2x juni). De meeste tellingen gingen een uur voor zonsopgang of iets later van start. Met name in het vroege voorjaar is het beter wat later te starten, omdat er 's ochtends vroeg meestal weinig zangactiviteit is. Daarnaast werden 4 korte avondbezoeken gebracht, 1 in maart, 1 in april, 1 in mei en 1 in juni. Alle tellingen werden uitgevoerd onder normale tot (zeer) gunstige omstandigheden. De gemiddelde onderzoeksintensiteit was exact gelijk als in 2015, t.w. bijna 177 minuten per hectare, wat extreem hoog is. Hiermee mag geconcludeerd worden dat het onderzoek zeer gedegen is uitgevoerd en dat er weinig soorten en aantallen gemist zullen zijn. In onderstaande tabel zijn de bezoeken + bezoektijden te vinden. Van de avondtellingen zijn geen data vermeld, omdat deze telkens 10 minuten

duurden en uiteindelijk niets opleverden. De tellingen in mei duurden wat langer, doordat er stil werd gestaan bij de nestkasten (controle op bezetting) en het zoeken naar Spreeuwennesten (11 mei).

datum	tijd	minuten	weersomstandigheden / opmerkingen
16 maart	08:30 - 09:20	50	windstil, onbewolkt, zon, max. 8°C
28 maart	09:20 - 10:20	60	vrijwel windstil, onbewolkt, zon, max. 10°C
14 april	07:45 - 08:35	50	windstil, geheel bewolkt, nevelig, max. 6°C
25 april	08:00 - 09:00	60	aantrekkende wind, half bewolkt, max. 5°C
11 mei	05:20 - 07:00	100	windstil, licht bewolkt, zon, max. 5°C
23 mei	07:00 - 08:15	75	licht briesje, half bewolkt, zon, max. 18°C
02 juni	04:10 - 05:15	65	windstil, half bewolkt, max. 12°C
15 juni	05:25 - 06:30	65	windstil, licht bewolkt, zonnig, max. 15°C
		40	4x avondtelling
	totaal:	565	= 176,6 minuten per ha

Ondanks de “kaalslag” in het gebied werd toch bijna het aantal territoria van 2015 geëvenaard, iets wat eigenlijk helemaal niet verwacht werd. Zo zorgde b.v. het rigoureuze ingrijpen in Fayersheide voor een broedvogelafname van 24%!

Het totaal aantal territoria in het Oude Kerkhof kwam in 2017 uit op 101, verdeeld over 27 soorten, t.o.v. 2015 is dit dus slechts 3 territoria (-3%) en 2 soorten minder (zie tabel op volgende pagina). De broedvogeldichtheid komt hiermee op ruim 315 terr./10 ha, wat nog steeds ontzettende hoog is. Ten opzichte van 2015 waren er in 2017 6 soorten niet meer aanwezig (Sperwer, Boomvalk, Boompieper, Staartmees, Boomklever en Appelvink) en 4 soorten waren nieuw (Koekoek, Gekraagde roodstaart, Grasmus en Bonte vliegenvanger). Afgenomen zijn 12 en toegenomen zijn 11 soorten. Verder zijn 10 soorten in aantal gelijk gebleven. Totaal in beide jaren waren 33 broedvogelsoorten aanwezig, niet gek voor zo’n klein gebiedje!

Pakken we 2016 erbij, dan komt het aantal broedvogelsoorten van de laatste 3 jaar op 36 soorten (Buizerd en 2 Rode Lijst-soorten: Ransuil en Spotvogel, allen 1 terr.). In 2016 broedden er naast de jaarlijkse soorten ook nog Gekraagde roodstaart (1), Grasmus (1) en Bonte vliegenvanger (2). Opmerkelijk is nog altijd het ontbreken van Grote lijster en Grauwe vliegenvanger als broedvogel. Grauwe vliegenvanger werd er dit jaar wel foeragerend waargenomen (12 mei), maar daarna geen spoor meer van deze soort. Al met al is de broedvogelbevolking door het kappen van oude bomen en het verwijderen van (braam)struiken niet ingeklapt, maar wel zijn enkele soorten hierdoor in de min gedoken. Dat er toch nog meer dan 100 vogelterritoria zaten is vooral te danken aan het toegenomen nestkastenbestand en de grote hoeveelheid natuurlijke holtes.

Deze vogelgroep is toegenomen van 33 naar 43 territoria, met dank aan met name Gekraagde roodstaart, Bonte vliegenvanger en Koolmees. De enige holenbroeder die in de min zat was de Boomklever, het paartje was zelfs helemaal verdwenen! Mogelijk is afgelopen winter 1 van de 2 overleden en was er geen vervanging in de buurt aanwezig, iets wat op meer plekken in Vriezenveen is gebeurd (o.a. in De Geelgors). Na het broedseizoen waren wel regelmatig oudervogels met jongen in het gebied aanwezig (waarschijnlijk afkomstig van het Herman Jansenpark), dus hopelijk in 2018 weer een broedsel?!

soort	2015	2017	soort	2015	2017
Wilde eend	1	1	Zwartkop	10	7
Sperwer	1	-	Tijftjaf	9	7
Boomvalk (RL)	1	-	Fitis	1	2
Holenduif	2	3	Bonte vliegenvanger	-	3
Houtduif	5	2	Staartmees	1	-
Koekoek (RL)	-	1	Glanskop	1	1
Groene specht (RL)	1	1	Pimpelmees	5	6
Grote bonte specht	1	2	Koolmees	11	14
Boompieper	1	-	Boomklever	1	-
Winterkoning	5	5	Boomkruiper	3	3
Heggenmus	4	3	Gaai	1	1
Roodborst	9	7	Ekster	1	2
Gekraagde roodstaart	-	2	Zwarte kraai	1	1
Merel	12	10	Spreeuw	8	8
Zanglijster	1	1	Vink	2	2
Grasmus	-	1	Appelvink	1	-
Tuinfluit	4	5			

In de tabel zijn de afgenomen/verdwenen soorten rood en de toegenomen/nieuw gevestigde soorten groen gedrukt (zwart is aantal gelijk gebleven).

In de tabel staan 3 Rode Lijst-soorten: Boomvalk, Koekoek en Groene Specht.

Al met al is de afname van de broedvogelbevolking helemaal niet zo schokkend.

Maar dat er door de bomenkap en het verwijderen van struikopslag op sommige stukken bijna geen broedvogels zaten, zal niemand verrassen. Zo is de westzijde (langs de Schout Doddestraat) behoorlijk leeggelopen en is de concentratie van broedvogels in de noordoosthoek behoorlijk toegenomen, dus er is wel duidelijk een verschuiving zichtbaar! Zou men hier ook flink gaan kappen en bosjes/struikjes verwijderen, dan kan het zomaar zijn dat de broedvogelpopulatie 20-25% in elkaar klap! Dan wordt het beeld vergelijkbaar met de bosranden om de sportterreinen van DETO, DOS'37 en Amicitia, daar zat dit jaar door te rigoureuus ingrijpen bijna niets meer! Het is aan de gemeente om zo iets op het Oude Kerkhof te voorkomen, want Vriezenveen begint toch al een behoorlijk steriel uiterlijk te krijgen. Het zou jammer zijn als ze dit beleid tot buiten de bebouwde kom door gaan trekken

Voorjaar 2017

Na een overwegend zachte winter (in januari winterse trekjes), welke over het algemeen droog en zonnig verliep diende het voorjaar zich aan. De trend van de wintermaanden liep in maart keurig door, ook dit was een zachte maand. Tot half maart klom de temperatuur telkens iets op (op 16 maart ruim 15°C), daarna volgde een dipje, maar al snel ging de lijn weer omhoog met op 30 maart de 1e dag boven 20°C. De temperatuur lag bijna 2,5°C boven het langdurig gemiddelde, waarmee maart 2017 één van de zachtste maartmaanden in 300 jaar was! Maar daarna kwam april: deze begon zacht en droog onder invloed van hogedrukgebieden. De laatste twee weken was het veelal koel onder invloed van noordelijke stromingen. Daarbij kwam het regelmatig tot nachtvorst en op veel plekken in Nederland werd het zo koud, dat er veel schade in de fruitteelt ontstond! Ook rondom huis zullen velen de gevolgen hebben gezien, o.a. dode plantjes, een flinke tik aan fruitbomen en de net uitgelopen Walnotenbomen waren ineens weer (grotendeels) kaal, dus dit jaar een erg lage walnotenoogst! Pasen verliep koud, zelfs kouder dan de Kerstdagen van 2016. Ook Koningsdag was het fris met temperaturen van 10-12°C.

Gelukkig maakte mei weer een hoop goed: deze was zeer droog en extreem warm met een gem. temperatuur van 15,0°C tegen 13,1°C normaal. In De Bilt werd de zomerse grens van 25°C voor het eerst op 16 mei overschreden. De laatste tien dagen van mei verliepen zomers met op de 27^e op veel plaatsen zelfs tropische temperaturen van 30°C of hoger, op 29 mei in Volkel zelfs 33,5°C!

Juni ging daarna vrolijk verder en werd de warmste junimaand in ruim 100 jaar (18,0°C tegen normaal 15,6°C)! De temperatuur liep regelmatig flink op, vooral van 18 t/m 22 juni. Het KNMI gaf in die periode code geel uit vanwege de hitte. Tot een officiële hittegolf kwam het net niet. De maand telde in totaal 8 zomerse dagen en 2 tropische dagen (temperatuur 30°C of hoger). Het zuidoosten van het land telde zelfs 5 dagen waarop de temperatuur boven de 30°C kwam. Wel was er nog een zomerstorm, op 6 en 7 juni, lokaal viel er toen tot ca. 30 mm neerslag. (bron: gegevens KNMI)

Nestkastbewoners 2017

Dankzij het fraaie voorjaar is het hoogst waarschijnlijk een goed seizoen geweest voor onze broedvogels. Misschien geldt dit niet voor alle soortgroepen, omdat het voorjaar veel te droog was, maar daarom ben ik ook erg benieuwd met welke cijfers Sovon volgend jaar gaat komen. Maar liefst 40 nestkastjes hingen dit voorjaar klaar om hun (nieuwe) bewoners te verwelkomen. De kastjes die er al hingen, zijn op 4 november 2016 schoongemaakt en indien nodig gerepareerd. Door vandalisme en uitbreiding van het aantal kasten zijn er dit voorjaar nog enkele bij gehangen, waardoor het totaal op 40 kwam. Ook moesten er een paar verplaatst worden i.v.m. bomenkap. Uiteindelijk werden er door slechts 3 soorten in 21 kasten gebroed, wat een mager bezettingspercentage is t.o.v. voorgaande jaren. Mogelijk tref ik tijdens de schoonmaak van de kasten later dit jaar nog aanvullingen aan (niet afgemaakte/mislukte legfels?).

soort	aantal	verdeling per nestkasttype
Bonte vliegenvanger	2	1x kast 31 mm, 1x berkenkast
Koolmees	14	5x kast 30 mm, 3x kast 31 mm en 4x kast 32 mm, 1x kast 35 mm en 1x kast ovaal gat
Pimpelmees	5	1x kast 30 mm, 1x kast 31 mm, 2x kast 32 mm en 1x kast 35 mm
totaal:	21	<i>19 kasten niet bezet</i>

De Bonte vliegenvanger was dit jaar met 3 terr. aanwezig, waarvan 2 in een nestkast hebben gebroed (de 3^e was ineens verdwenen). Beiden broedden in nieuwe kasten op nieuwe locaties. De jongen zijn op 8 juni succesvol uitgevlogen en verbleven daarna nog enige tijd met hun ouders in het gebied.

Met de Koolmees gaat het erg goed in het gebied, dit jaar maar liefst 14 terr. en ook allemaal in kasten. Dit ondanks het voor mezen “mislukte” seizoen 2016! Jonge Koolmezen vlogen massaal uit tussen 15 en 20 mei (10 kasten), daarna 2 kasten tussen 20 en 25 mei en 1 kast op 18 juni! 1 pr. had een mislukt legsel. De kast met de late jongen was waarschijnlijk een 2^e legsel. Ook in een andere kast werd begin juni nog een Koolmees gezien, dus hier leek ook sprake van een 2^e poging. Dit is iets wat ik nog niet eerder had gezien, maar waarschijnlijk was het warme voorjaar hiervan de reden. Ook in Nieuwsbrief 2017 “Het Hexel” (nestkastenproject) wordt melding gemaakt van 2 Koolmezen met een 2^e legsel. Ook waren de cijfers daar erg positief en ik gok landelijk ook, hopelijk zien we dit volgend jaar terug in de aantallen. Tot slot de Pimpelmees, totaal 6 terr., waarvan er 5 in een nestkast hebben gebroed. Uit 2 kasten waren al voor 15 mei de jongen gevlogen, 2 andere kasten tussen 15 en 20 mei en de laatste rond 28 mei. De Pimpelmees vloog gemiddeld 10 dagen eerder uit dan in 2016 (koud voorjaar), de Koolmees zelfs bijna 14 dagen eerder!

Toekomst

Het aantal nestkasten zal in 2018 verder worden uitgebreid naar uiteindelijk 50 stuks. Dit is een mooi rond getal en zal meer dan voldoende moeten zijn voor alle soorten die er gebruik van willen maken. Met name zomervogels, die terug moeten komen vanuit hun overwinteringsgebied, hebben een beperktere keuze, doordat veel kasten dan al ingenomen zijn door Kool- en Pimpelmees. Er zullen een aantal trio-kasten worden opgehangen voor o.a. Spreeuw (Ø 45 mm) en Ringmus (Ø 35 mm), een soort van experimentje. Verder zijn een 5-tal uitgehakte nestkasten direct na het broedseizoen gerepareerd en voorzien van een metalen invliegplaatje (Ø 32 mm). Deze kasten waren dit voorjaar bewust niet gerepareerd, omdat deze geschikt waren geworden voor Spreeuw. Maar er zijn zoveel natuurlijk holtes op het Oude Kerkhof aanwezig, dat de Spreeuw deze kasten links liet liggen. Daarom zijn deze nu weer “teruggegeven” aan de mezen. De Torenvalkkast is dit voorjaar door de gemeente in een andere boom gehangen, omdat de oude boom gekapt moest worden. Deze kast zal echter weer verplaatst worden naar een geschiktere locatie.

Dit voorjaar zijn studenten van het AOC een inventarisatie gestart om een “nieuw” beheerplan voor het gebied op te stellen. Gelukkig is Herman Stevens hier ook bij betrokken, zodat ik vertrouwen heb dat het Oude Kerkhof niet gaat veranderen in een kaal bos (dus nog meer gras) en nog meer recreatie/activiteiten. Verder wil ik nog proberen om een bord bij de ingang te krijgen, zo iets als wat er vroeger ook stond (zie foto). Vogelbescherming maakt ze helaas niet meer.

Wies met de Patries

Vanuit het project “Wies met de Patries” is het graslandje aan de zuidzijde (afbeelding Patrijs) ingezaaid met een mengsel wat voornamelijk voor “kleinwild” geschikt is. Dat leverde dit jaar enorm veel vlinders op, maar tot nu toe geen Patrijzen, daarvoor zit het graslandje te veel ingesloten. Daarom heb ik de gemeente geadviseerd de bosrand iets open te gooien, zodat Patrijzen gemakkelijk in en uit kunnen. Kruisjes: hoge bomen en hoge struikopslag (zoveel mogelijk) weg, maar struweel laten staan of daarna de kans geven dat zich hier laag struweel gaat ontwikkelen (of misschien aanplant van enkele struiken, die laag blijven). De 2 ovaaltjes: hier niet massaal gaan kappen, maar een geleidelijke overgang creëren.

- Broedvogels (27):
- Bonte Vliegenvanger (3)
 - Boomkruiper (3)
 - Ekster (2)
 - Fitis (2)
 - Gaai (1)
 - Gekraagde Roodstaart (2)
 - Glanskop (1)
 - Grasmus (1)
 - Groene Specht (1)
 - Grote Bonte Specht (2)
 - Heggenmus (3)
 - Holenduif (3)
 - Houtduif (2)
 - Koekoek (1)
 - Koolmees (14)
 - Merel (10)
 - Pimpelmees (6)
 - Roodborst (7)
 - Spreeuw (8)
 - Tijftjaf (7)
 - Tuinfluit (5)
 - Vink (2)
 - Wilde Eend (1)
 - Winterkoning (5)
 - Zanglijster (1)
 - Zwarte Kraai (1)
 - Zwartkop (7)

